

bizonyult, később azonban felmentették állásából. Mezőberény község kérelmére az ottani árvabizomány, illetve árvabizottmány jogtudós ülnökségére egyhangúlag „meghívott”. Több éven át megmaradt ezen a poszton és jótékonyan tevékenykedett. Az 1860-as években ő is szorgalmazta a Békés megyei takarékpénztár megalakítását.

A szabadságharc után visszavonultan élt. Mint népies író, különösen az 1850-es években dolgozott sokat. Műveit a hazaszeretet, a munkáséletre való buzdítás nemes eszméi hatották át. Keresetlen egyszerűséggel, kedélyességgel és megnyerő őszinteséggel írt. Kiadott műveinek bevételét nevelési célokra, valamint segélyezésekre fordította. Írásai a Vasárnapi Újságban, a protestáns naptárban, a protestáns népkönyvtárban és a néptanítók könyvében jelentek meg.

A Vasárnapi Újság című lapnak 1858–62 között volt munkatársa. Irodalmi és hírlapírói tevékenysége az 1848-as eszmékhez hű, demokratikus, népies irányzatot képviselte. A főleg népművelési, falusi témájú cikkeit más lapok is közölték. Érdeemes még megemlíteni, hogy a legjobb viszonyban volt *Petőfivel* és *Jókaival* is, akik Mezőberényben nála laktak egy ideig. Nagyszerű tettek és rendkívüli alkotások nem hirdetik nevét, mégis csupa szív ember s kiváló jellem volt. A Békés megyei régészeti és művelődéstörténeti társulat örökös tagjának számított. 1885. szeptember 9-én hunyt el.

Borbíró Lajos

„Hogy Komárom megye ne legyen fehér folt a néprajzi térképen”

– Beszélgetés dr. Körmendi Gézával –

Dr. Körmendi Géza, a tatai Eötvös József gimnázium igazgatója 1980-ban a Hazafias Népfront plakettjét és a Magyar Nyelvtudományi Társaság Csüry Bálint-émlékérmét kapta néprajzi-nyelvjárási tevékenységéért. A kitüntetés hírére felkerestem dr. Körmendi Gézát, hogy a két jelentős elismerés előzményeiről, néprajzi–kutató-, publikációs- és pedagógiai tevékenységéről valljon. Noha hosszú évtizedek óta ismerjük egymást, munkásságának indítékait, néprajzi pályafutásának kezdetét, a pálya állomásait leghitelesebben mégiscsak ő tudja elmondani. Beszélgetésünkkel a több mint két évtizedes munka állomásait idéztük fel.

Kedves Géza! A közelmúltban két kitüntetést is kaptál. Miért kaptad ezeket, s kitől?

Az elmúlt nyáron Komárom megyében harmadmagammal kaptam meg a Hazafias Népfront emlékplakettjét, amit a honismereti mozgalom huszadik évfordulójára bocsátottak ki. Úgy érzem, ez a kitüntetés részben annak szól, hogy az első néprajzi vándorgyűlést mi rendeztük meg Tatán, részben pedig az eddigi néprajzi munkásságomnak. Őszintén szólva a húsz évvel ezelőtti eseményekre szinte már nem is emlékeztem, olyan régen volt.

Bármilyen réGINEK tűnik is a kezdet, mégis arra kérlek, néhány gondolat erejéig elevenítsd fel azt az időszakot! Milyen indítékaid voltak a néprajzi munka megkezdéséhez, s munkásságodnak mik voltak a főbb állomásai?

1953-ban még a pécsi főiskolán hirdettek gyűjtőpályázatot az egyik szakkörben. Több témát is megjelöltek, többek között a nádazás is szerepelt a felsorolásban. *Dr. Temesi Mihály* professzorommal megbeszélve a tatai nádvágás és nádazás témáját kezdtem el kutatni. A munka végeredménye az első díj elnyerése volt. Annak idején jelentős összeget, 600 Ft-ot kaptam érte. Temesi Mihály biztatására a pályamunkát kibővítettem. Újabb

kutatási területre is merészkedtem, feldolgoztam a tatai jégvágás témakörét. Ezek a munkák néprajzi és nyelvjárási anyagot is nyújtottak.

A főiskola befejezése után első munkahelyemen, Tarjánban is gyűjtöttem. Itt német nemzetiségi anyagot, meséket. Ez igen rövid szakasza volt életemnek, mert a következő évben már Tatán dolgoztam, s ez újabb gyűjtőterület felé vonzott.

Mihez kötődött további gyűjtésed? Továbbra is a főiskolának dolgoztál, vagy más pályázati rendszerhez kapcsolódtál?

Tatai gyűjtéseimet már az országosan kiírt pályázatokra küldtem be. Az első pályázatom *Morvay Péter* biztatására született meg. Az ő inspirálására kezdtem el a tatai fazekasság anyagának gyűjtését. Ez közel is állt hozzám, hisz egyik nagyapám fazekas volt. A tárgyi anyag egy része családi származású, másik része egy szélesebb körű gyűjtésből került a birtokomba, illetve rajtam keresztül a múzeum tulajdonába. A fazekasság mellett sok mással is foglalkoztam, többek között még népdalt is gyűjtöttem *Martin Györggyel* és *Baranyi József* tanártársammal Bajnán. A sokirányú érdeklődés, a több területen végzett gyűjtés anyagából a fazekasság témájából készült először pályamunka. Ez a későbbiekben országos első díjat érdemelt, majd átdolgozás után, rajzos, motívumos kiegészítéssel *Hubay Győző* biztatására nyomdakész állapotba került, s a Komárom megyei Tanács művelődésügyi osztálya gondozásában meg is jelent.

Az elért eredmények után többen ösztönöztek arra, hogy végezzem el a néprajzszakot. A felvételi vizsgán *Ortutay Gyula* és *Tálas István* előtt kellett számot adnom munkásságomról. A vizsga eredményeképpen egyéni levelezőként – ez akkor még ritka lehetőségnek számított – elvégeztem az említett szakon az egyetemet. Kiváló tanárainak – *Tálas István, Dömötör Tekla, Katona Imre* – sokat köszönhetek.

A környezet is ösztönző volt. További munkára sarkallt. Úgy éreztem, tanítványaim érdeklődését is fel kell keltennem a néprajz iránt. Általános iskolás gyerekekből toboroztam néhány éven át a fazekas szakkör tagjait. A manuális munkát *Csiszár József* fazekas mester irányította. Erre az időre esett a korábban már említett néprajzi vándorgyűlés megszervezése is. Nem kisebb egyéniségek vettek részt ezen, mint *Ortutay Gyula, Bárczi Géza, Veres Péter* és mások, Ettől kezdve gyűjtőmunkám is állandóbb lett. Ekkor a Kuny Domokos Múzeumban is dolgoztam másodállásban néprajzusként. Itt is a fazekassággal foglalkoztam, de nagyobb tárgyi gyűjtést is végeztem Kocson, Naszályon. Főképp bútorokat hoztam be a múzeumba. Újabb tatai anyagként feldolgoztam a vízimalmokat.

A múzeumtól betegségem miatt megváltam. Ezután kerültem kapcsolatba *Végh Józseffel*, s az ő hatására nyelvi gyűjtésbe kezdtem a hagyományos paraszti gazdálkodás témakörében. Ez 1964-ben indult, amikor te is kezdted ezt a munkát Kisbér környékén. Azóta is az ilyen jellegű gyűjtések érdekelnek.

Milyen publikációid vannak az eddig említetten kívül?

A fazekassággal foglalkozó anyag után a József Attila megyei Könyvtár évkönyvében látott napvilágot a Komárom megye néprajza c. kis tanulmányom, majd 1967-ben a Kuny Domokos Múzeum évkönyvében A tatai vízimalmok története. Ugyanennek kiegészített változata a Tata Barátainak Köre kiadásában is olvasható. A Herman Ottó Kör füzeteiben jelent meg egy munkám Nádvgágás a tatai tavakon címmel, s ezeken kívül néhány rövidebb cikk a megyei lapban. A Magyar Nyelvőr is közölt egy kisebb lélegzetű anyagot.

A pedagógus, az iskolaigazgató miért tartja fontosnak a gyerekekkel folytatott néprajzi munkát?

Azt hiszem, hogy a mai gyermek hazafias nevelését nagymértékben elősegíti, ha a szülők, nagyszülők életével, életmódjával megismerkedik, ha megismeri tárgyaikat, történeteiket, dalaikat: az elvont „haza” fogalom így konkrétabbá válik. Számára ez egyfajta

találkozás a hazával, a magyarsággal úgy, ahogy azt más területen nem kapja meg. A néprajz – azt hiszem – egyre fontosabb szerepet kell, hogy kapjon az oktatásban is. Én a fakultáción belül, oktatásra is javasolnám, egyrészt azért, mert hazaszeretetre nevel, másrészt a környezet megismerésében nem lehet nélkülözni a néprajzi munkát. A gyerekek kutatómunkája ugyanakkor jelentkezik tanulmányi munkájukban is: tágul a látókörük, történelmi ismereteik hátteret kapnak, a nyelvi gyűjtés pedig – többek között – a nyelvtani ismeretek elmélyítéséhez is vezet.

Mik a távlati céljaid?

Szeretnék részletesebben foglalkozni a kocsai ö-zéssel. Egy nagy adósságot is törleszteni kellene. *Kanter Ernő* szíjgyártó anyagát – még a mester életében gyűjtöttem – fel kellene dolgozni. Ugyancsak feldolgozásra várna a mézesbábosság ismeretanyaga is.

Mit tartanál sürgősen megoldandó néprajzi feladatnak Komárom megyében?

Azt hiszem, ha magyar néprajz szempontjából sokarcú is Komárom megye, de Kisbér környéke, a bakonyi részek viszonylag egységes területet jelentenek, s itt érdemes lenne kutatni. A hivatások közül *Fülep Antal* foglalkozott az építészetével, *Vajkai Aurél* is tárgyalt néhány községet, de sok még a kutatásra váró téma. Mind a tárgyi, mind a szellemi mind pedig a nyelvjárási anyaggyűjtés fontos lenne. Folytatni kellene azt a munkát, amit te irányítottál Kisbéren, de jó lenne jól képzett felnőttekkel egy-egy témát körüljárni, akár olyan formában is, ahogy a múzeum és a Hazafias Népfront által szervezett honismereti táborokkal végzik ezt a munkát évek óta. Fontos lenne Tatán és környékén, valamint Gyermelyen és Bajnán is gyűjteni, de más községekben is. Úgyszintén sürgető feladat a kismesterségek gyűjtése. Jó lenne a földrajzi névgyűjtésben dolgozó gyűjtőkre támaszkodva, országos szakemberek irányításával tematikus vagy kérdőíves gyűjtést kezdeni. Lehet ez a múzeum számára tárgyi gyűjtés is. Erőteljes és összefogott munkával Komárom megye fehér folt jellege eltűnhetne a néprajzi térképről. Ehhez természetesen emberek kellene.

Mi az, amit legnagyobb eredményednek tartasz?

Elsősorban a tatai fazekasság anyagának örültem. Ez volt az első jelentősebb munkám, ez tett ismertté. Örültem, hogy országos szakemberek is érdemes munkának tartották. Első munkaként ez a legkedvesebb. A másik jelentős eredmény most van születőben. Veled is közös munkánk eredményeként reméljük hamarosan napvilágot lát a megye földrajzinév-anyaga.

Tulajdonképpen ezért a második munkáért kaptad meg a Csűry Bálint-émlékérmet.

Igen, s a szakmai elismerések közül igen nagyra értékelem, hisz ezekből az érmekből évente egyet-egyét adnak ki mindössze. Az ilyen elismerések nemcsak jólesnek, hanem további munkára is ösztönöznek.

Ezekhez a további tervekhez és munkához kívánok időt és jó egészséget! Köszönöm a beszélgetést.

Dr. Türi Róbert